

1 Teoretická východiska sekundární analýzy

Předkládaná sekundární analýza si klade za cíl empiricky postihnout tři tematické oblasti sledující problematiku rodiny, školního vzdělávání a jeho potenciálních inovací ovlivnitelných působením České školní inspekce, fakult připravujících učitele nebo jiných institucí:

1. předškolní vzdělávání žáků a jeho vliv na čtenářskou gramotnost;
2. kvalita učitele, faktor motivace a spokojenosti a uplatňované postupy práce s žáky při výuce čtení;
3. využívání ICT v rámci výuky čtení a role učitele při využívání ICT ve výuce.

Sekundární analýza vychází ze závěrů zahraničních i domácích empirických studií a analýz, zpráv a šetření publikovaných v minulosti Českou školní inspekcí v předpokladu, že dominantním faktorem ovlivňujícím výsledky žáků v mezinárodních testech gramotnosti je socioekonomický status („SES“) daného žáka, a to jak na úrovni jednotlivce, tak na úrovni školy. To, z jakého sociálního a ekonomického prostředí žák pochází, jaké je vzdělání jeho rodičů, jakými zdroji podporujícími učení disponuje zejména v domácím prostředí a jaký je efekt těchto proměnných na prospěch žáka, je elementární součástí většiny současných studií zabývajících se (nejen) vzdělávacím systémem České republiky (viz např. Blossfeld, Shavit 1993; Dvořák, Straková 2016; Marjoribanks 1979; Marjoribanks 2002; Mullis et al. 2000; Noel, de Broucker 2001; Perry, McConney 2010; Sirin 2005; Straková 2007; Straková 2010; Straková, Simonová 2015; Teltemann, Schunck 2017; Willms 1999). Nepříznivý socioekonomický status žáků je znevýhodňujícím faktorem negativně ovlivňujícím již žáky základních škol, a to takovým způsobem, že je budoucí rozvoj znalostí a dovedností žáků do značné míry narušen, není-li kompenzován patřičnými opatřeními. Předpoklad vlivu SES proto představuje určitý výchozí bod sekundární analýzy, která mimo jiné usiluje o identifikaci faktorů potenciálně podmiňujících jeho dopady.

Předškolní vzdělávání žáků je jednak součástí samotné konstrukce socioekonomického statusu žáka, jednak může být potenciálním protiopatřením. Podpora předškolního vzdělávání může představovat možnost, jak kompenzovat negativní působení nízkého SES žáka a jeho následné projevení v rámci mezinárodního testování čtenářské gramotnosti žáků základních škol. Sekundární analýza se snaží zjišťovat vztah mezi předškolní výchovou dítěte – jak institucionálním vzděláváním v mateřských školách, tak neformální rodinnou výchovou – směrem k rozvoji čtenářských dovedností a výsledky šetření PIRLS 2016. Předpokladem je, že individuální podpora rozvoje znalostí a dovedností z oblasti čtenářské gramotnosti ze strany rodičů se pozitivně projeví na výsledku daného žáka v testu čtenářské gramotnosti, a to i přes potenciálně nevhodné prostředí školy (např. celkově nízký průměrný SES školy). Naopak se předpokládá, že vhodné prostředí školy (např. celkově vyšší průměrný SES školy, vhodné vyučovací metody apod.) dokáže do určité míry kompenzovat znevýhodnění žáka plynoucí jednak z jeho nízkého individuálního SES, jednak z nedostatečné předškolní výchovy ke čtení, a pozitivně tak ovlivnit výsledky v testech čtenářské gramotnosti.

Druhá analyzovaná oblast sleduje kvalitu a zejména motivaci a spokojenost učitele a motivaci a spokojenost jednotlivých žáků ve vztahu k výsledku testu čtenářské gramotnosti. Současný vědecký diskurz se zabývá otázkou, do jaké míry dokáže znevýhodnění žáků plynoucí z nízkého individuálního SES kompenzovat motivace a spokojenost učitele a motivace a spokojenost žáka. Českou školní inspekcí publikovaná sekundární analýza TIMSS 2015 potvrdila statisticky významné vztahy mezi motivovaným učitelem, motivovaným žákem a výsledkem žáka v testech matematické gramotnosti. Podobný vztah předpokládá i předkládaná sekundární analýza. Důležitou oblastí, sledovanou jak domácími, tak zahraničními vědeckými kruhy, je vztah mezi využíváním moderních vyučovacích metod a výsledným